

II. EERSTE VERVOLG VAN HET KEURBOEK, 1390—1405.

144¹⁾. *Van dat men gheenrehande boverie en moet doen.*

(hs. E f. 22) Item soe en moet men gheenrehande boverye doen binnen Haerlem, al hoe se ghenoeemt is, hogher dan tspel om vier scellingen, op een boete van enen ponde ende een dusent steens, uutgheset in den Doelen te schieten, te scaken binnen Haerlem ende te caetsen.

145. *Van dat men niet quaken noch dobbelen en moet.*

Voert soe en moet niemant binnen Haerlem quaken noch dobbelen noch mit ghenen taerninghen spelen dan mit scijspeel, ende men en moet buten, wedden, setten noch houden op die selve boete voerscreven²⁾. Ende soe wiet henghede, dat ment in sijne woenstat dede, anders dan voerscreven staet, die verboerde die selve boete voerscreven.

146. *Van dat nyemant verliesen en mach mit boverie meer dan hij om ende an hevet.*

Item soe en mach nyement verliesen mit eni (f. 22 v.) gher boverye voerscreven meer dan hi om ende an heeft, ende soe wie hem daer boven misdede, die verboerde vijftien pont, ten waer dat den gherechte dochte, dat hi meer verboerde.

147. *Van die mit poytierscap omghinghe.*

(f. 23 v.) Item soe wie mit poytierscap of mit spaventieringhe ommeghinghe, die waer buten allen rechte gheset.

1) Van hier af is E de grondslag. De artt. 144, 145, 146 zijn door alle hss. behalve B hierboven op de plaats van § 133 tot 135 ingelascht.

2) BF: *op die boete van XL scellingen ende vier dusent stiens.*

13. (S)oe wanneer dat zij hoir gilde van Sinte Luycas eeten zullen, ende die oude vinders nyeuwe kiezen zullen, om tvoirscreven gilde te regieren, soe sal der altijt een van de oude vinders aanblijven, die de oude vinders onder malcanderen kiezen sullen, om tselfde gilde te bet geregiert te worden, ende die nyeuwe vinders mitte oude sullen alsdan gehouden wesen horen eedt te doen, up die boeten als boven.

Aldus gedaen bij den burgermeesteren, daer mede als clerck bij was Ick A. van de Voorde.

LI¹⁾. KEUR VOOR DE SCHOENMAKERS, SCHALOODSEMAKERS
EN BALLEMAKERS.

1517, Maart 16 en 1538, Maart 15.

Omme den schoemaeckers ende schaloodsemaeckers.

Alsoo in den tijden voorleden den ghilde ofte ambocht van den schoemaeckers binnen der stede tot onderhoudenisse van hueren outaer ende in die cere Goods sekere kueren ende statuyten gegundt ende ghegeven sijn, ende in die kueren ende statuyten mede ghevoucht sijn gheweest der schaloodsemaeckers, so alst volnae een ambocht ende hanterinck is, gelijk toude bort, dat daer off is, uitwijst ende verclaert, ende eenige punten van dien na practijck ofte verloop van der tijt alsus den voorscreven ghilde ofte ambocht nyet nut ofte oorbaer en sijn, mer in die stede van dien sijn behoufelic zeeckere andere punten ende articulen alsus ende tot deser manieren ende tijt bet dienende, So ist, dat den voorscreven schoemaeckers ende schaloodsemaeckers die statuyten ende kueren in tvorscreven oude bort verclaert al noch confirmeert ende ghesticht sijn bij den gherecht, te weten dat voor hem dienen sal, ende oick daer buyten eenige ander, thans hunluyden oock nudit sijnde, ende sijn dieghene, die hiernaevolghen ende beschreven staen, dit al

1) Gemeente Archief, Inv. I n°. 499, perkament 66 X 82 c.M., hier en daar doorgesleten. Een jongere, kortere redactie dezer keur van 22 Februari 1590, opgeteekend in het Register van 1629, B 172, fo. 213, stelt in staat, de onleesbare gedeelten aan te vullen. In den Index op de Keur- en Gebodregisters komt de keur op 16 Maart 1517 niet voor. Over het voorjaar van 1538 is geen Index bewaard.

te samen, ende tot des gherechts wedersegghen, in der tijt wesende, ende nyet langher.

1. In den eersten dat gheen schoemaecker, die van buyten binnen der stede ende vrijheyte [com]pt metter woone, meesterye van den ambocht van schoemaecken setten noch houden en sal, hij en zij eerst poorter gheworden deser stede, ende hij en hebbe tot des schoemaeckers outaers ¹⁾ behouff gegeven ende betaelt vier Wilhelmus schilden; item een ghezwooren poorter sal gheven twee Wilhelmus schilden ende een poorters soon een Wilhelmus schilde, ende waert, dat hier yemandt contrarie dede, die waer upt[e] boet van drie pondt heeren gelts, dat een derdendeel te gaen tot tghilts behouff, dat ander derdendeel tottes gherechts behouff ende dat derde derdendeel tot des voorscreven outaers ¹⁾ behouff, van welcken boeten d[i]e vier ghesworens, die in der tijt van den voorscreven outaer off ambocht sijn, nyemant en sal ²⁾ mogen verdragen noch yet quijt laeten, mer elcken daerof anbrengen sullen ende die gelijcke boeten offnemen bij ha[er]en eede, ende deden sij des nyet, te weten dat zij verzwegen ofte nyet aen te brengen bij eede, zoude zij de voorscreven boeten zelve ghelden ende coelen zonder eenich wedersegghen.

2. Item so en moeten gheen schoemaeckers noch knechten wercken, tsij scuerwerck off anders, dan alleen de calck te verrecken, binnen der twaelf nachten van Kersmis ende binnen den octaef van Paesschenen ende octaef van Pyncster ende die dagen van Vastelavont, noch oock op gheen heilige dagen, die de h[e]ilige kerck ghebiet te vieren, ofte boeten van twee schellinck heeren gelts tot des voorscreven outaers behouff, also dicke als daer yemandt gebroeckelick in bevonden worde, indient bij daghe waere, ende waert bij nachte ende ontijt, dat waer op twintich schell[i]ngen heeren gelts, te gaen an drie, alst voorscreven is.

3. Item waer dat yemandt van buyten inquame ende rindt, geloyt leder ofte leversmeer [a]hier binnen brochte, ende tselvede bij den gheswooren vercofte, so alst nyemandt coopen en moet dan bij die ghezwooren, die zal als van dien, indien hij poorter

1) De zes eerste letters van dit woord zijn doorgedaald en met een andere hand vervangen door „ghylt”.

2) Lees: *sullen*.

is, so goet ende cort recht hebben als een gast, ende waert, da[t] yemandt van den ambocht in tzelfde vercopen sijn gelt mede verdroncken hadde, ende daernaee eenige van denselve goeden tegen die voorscreven coopman cofte, die soudt, off hij woude, om ghelijcke prijs hebben, ende dat opte boeten van drie pondt heeren gelts, te gaen an drien als voorscreven, ende die twee ghesworen, diet haer coopd[ac]h is, die sullen alsdaer huer gelach vrij hebben.

4. Item die vier ghezwooren, die van den ouden ghezwooren bij den gherechte ghecoren worde, die en sullen hem selven daer nyet offbiden noch doen bidden, om lief noch om leet noch om gheenrehande zaecken, ende altijt sal daer een van den ouden ghesworen aanblijven, ende die oude gheswooren sullen altijt den nyeuwen reeckeninck doen ende bewijsinghe ¹⁾ van haeren handelinghe ende bewindt, soowel van ontfanck als van uuytgheven, binnen achte daghen nae huere verlaet, ende dat elck punct voorscreven o[p] die boete van een pondt heeren gelts, te gaen an drien, als voorschreven is.

5. Item soo en sal daer nyemandt loye[n], hij en sal dar eerst in tgildt wesen ende alle dese kueren ende poincten houden, elck up sijn boete, als die schoemaeckers doen moeten, te weeten drie pondt heeren gelts, te gaen aen drien, als voorscreven i[s], also dicke als hij daerop bevonden worde.

6. Item soo en moeder nyemandt schoen, scaloodsen noch anders daeran clevende vercoopen, hij en is in tambocht voorscreven, anders dan in jaermarcten, op d[ie] boete van een pondt heeren ghelts, te gaen an drien, alst voorscreven is.

Ofgelesen ²⁾ op den sestien[den] da[ch] in Maert anno XVe ende sestien na den scrijven deser stede van Haerlem, in presentie van Jan van Schagen, s[c]houdt, Gerryt van Warmond, Jacop Geryts zoon van Mondtfoort, burgermeesteren, Claes van Paneren, [Heynrick] Aertssen, Bartelmeus Vyvienszoon, Geryt Steffenszoon, Heynrick van Berckenroede ende Jan Nannincxs zoon, schepenen.

1) Er staat: *bewijsinghe ende van haeren enz.*

2) Er staat: *Item ofgelesen.* Blijkbaar slaat dit op de voorafgaande artikelen, waaraan het volgende artikel 7 als nieuwe bepaling den 16 Maart 1517 is toegevoegd. De Index op de Keur- en Gebodregisters bl. 32 vermeldt op 25 Februari 1517: *Rakende de schoenmaekers overt huyden koopen, fo. 12 verso.*

7. Item hebben voort die voorscreven schout ende gerechte ¹⁾, bij advys ende goetduyncken v[an] der meeste menichte, die in den gherechte gheweest (hebben), gheordineert ende ghekuert ende gebieden scharpelicken, dat nyemandt, wie hij zije, van binnen off van buyten, hun vervordere ²⁾, eenige huyen off calfsvellen, die alhier te coop ghebrocht worden, in cleyne getale uten slijcke te copen, anders dan dieghene, die in des schoemaeckers ghilde zijen, op een boete van vier ende twintich schellinghen heeren gelts, te gaen een derdendeel tot sheeren behouff, een derdendeel ter stede behouff ende dat (derde) derdendeel tot die schoemaeckers g[h]ilden outaers behouff, uuytgesondert in jaer-marcten zal elck moghen coopen, die wil; wes huyen int getale van een deecker off daerover alhier te coope coomen, sal oock elck moghen coopen, die wil, zonder verboeren.

8. Item so en moet daer gheen schoemaecker ter marct staen om te vercoopen op eenige heylige daghen, die bij der heiliger kercke gheboden worden te vieren, noch oock up eenighe werckedaghen eenich schoenwerck voordoen, tzij hoosen off sloodsen, booten, pandofflen off anders dat daer uut spruyt, die groote clocke en zije gheslaghen van negen uuuren, ende daervoor nyet, elck op die boete van drie schellingen heeren ghelths, te gaen tot des outaers behouff.

9. Item so wat goet dat men [co]opt tot des ambochts behouff van vreemde luyden, daer sal elck off gehouden wesen, dien vreemde gueden duechdelicke betalinge te doen, op die daghen ende termine dairtoe dienende ende bedinct, ende wie daer int cynde brokich bevonden worde, dat waer so menygen dach, als hijt den vreemden coopman over sijne termynce onthilde, op die boete van een pondt heeren gelts elcx dach duerende, also lanck als hij in gebreecke is, te gaen an drien als voorscreven.

10. Item dat nyemandt van den ambocht voorscreven eens anders verhuerde ³⁾ knecht te wercke stellen en m[oe]t, opdat die meester die knecht heeft werck te gheven, tenzij dat deselve knecht eerst ende al te voren sijns meesters moede hebbe, ende d[a]t sal uutgaen bij die vier ghesworen, up die boete van een

1) Er staat: *schepichte* (*schepenen* halfweg veranderd in *gerechte*).

2) Er staat: *vervorderde*.

3) Er staat: *verhuerende*.

po[ndt] heeren gelts, so dick alst ghebuerde, te gaen an drien, als voorscreven is.

11. Item so wes die van den amboc[hte aent eynt sjaers] boven die boeten, die hem verscheenen [sijn tot des outaers behouff tachter sul]len wesen, dat [sullen die vier] mannen ofte gheswooren se[t]ten en[de] ordonneren bij hueren eede, ende naer die settinghe ende ordonnancie sal een ygelick van [den a]mboch[t] gh[elden] ende gheven sijn por[cie ende] aendeel, tot [o]nderhoudenisse van denselven ambocht ende outaer voorscreven, ende so wie tselve sijnre porcie ende aendeel nyet up en leyde off en bet[aelde] i[n] goede[n g]helde[n, na]dat hijt va[n] d[en] vie[r ma]nnen voorscreven off hairre ghewaerde boode vermaent w[aere], telcke reyse na die vermaninge op een verbuernisse van een pondt was tot behouff van tself[de outaer.]

12. Item so wanneer dat yemandt van den ambocht voorscreven ghesturven is, hetzij schoemaecker off z[ijn] wijff, so [sullen a]lle die gildeb[r]oede[ren] gehouden wesen mitter doden ter kercken te ga[en] om tlij[ck ter] ae[rde] te brengen, also verre als hij die wete heeft ende ¹⁾ tselfde lijcke heffen ende dragen ²⁾, als gildebrouderen [gewoonlick sijn ende sijn gebuerte om]gaende, so die ghesworen hunluyden daertoe kiezen sullen, ende e[lck] sal d[aer] een offer offeren ende weder te huysen van die oflijvyge gaen, op die boete van een halff pondt was tot [des outaers] b[e]houff, al]so dicke als daer yemandt brueckelick off overhorich bevonden wordt, ende die boeten sullen die vier ghesworen ingaderen tot behouff voorscreven, ende waer daer yemandt die boete onwillich te geven, die soude dae[r]off verwonnen wesen, ghelijck off hij mit allen recht verwonnen waer, ende dieselfde gheswooren sullen dat ³⁾ mitter selver stede bode panden van dien knechten haelen mogen voir die boeten ende oick van alle [an]deren boeten, diet outaer aengaen, ende onwillich sijn, sonder eenich meer rechts daerom te plegen.

13. Item so en sal nyemandt van den ambocht meer om te vercoopen brenghen ter marct, dan dat legghen off staen mach up een deur wagheshots lange, ende nyemandt en zal sijn mande voor sijn schoen setten, op die boete van een halff pondt was, te gaen totter outaers behouff.

1) Er staat: *oude*.

2) Er staat: *hebben ende dragen*. B 172: *helpen dragen*.

3) Lees: *dan*.

14. Item so en sal daer nyemandt van den ambocht voorscreven eenich kindt annemen mogen te leeren, noch te wercken setten, die meester sal daervoor tottes voorscreven outaers behouff opleggen ende betalen, hetzij arm off rijk, te wet[en, i]st een poorters kindt, een pondt was, ende ist een gasts kindt, twee pondt was, ende die des nyet en dede, als hij vermaendt worde, verbeurde tot behouff voorscreven dieselve boeten.

15. Item die outste soon sal na die doo[dt sijn]s vaders moghen wercken ende ambocht mogen doen zon[der] van sijnen inganck yet te gheven.

16. Item so en sal gheen eelmaecker een schoemaeckersknecht te werck moghen setten, te weten een knecht, die verhuyerdt is, up die boete van twee rijders, te gaen a[ls voorscreven], maer alle ghildebroeders sullen zeemen schoen off eelen mogen maecken zonder verbueren.

17. Item en sullen gheen gheswooren n[oc]h ander van den ambocht voorscreven wercken off doen wercken noc[h] haeren w[erck be]g[h]innen van Bamis tot Kersmisse toe dan van smorgens te seven uuren tot savo[n]dts te seven uuren toe, hetzij an hoosen, schoen, schaloodsen, booten off anders wat lederwerck dattet zij, up die boeten van ee[n pon]dt heeren ghelts, te gaen an drien, als vorschreven is.

18. Item dat nyemandt v[an] gheene goeden yet nemen off coopen sall op eenighe daghen ofte termijn der betalinghe, die oude s[chu]ld[en] sullen eerst ende all te vooren betaelt wesen, op die boeten van een pont heeren gelts, te gaen als voornoemt.

19. Item elck ghildebroeder sal op sijn stoel ¹⁾ comen ceten, ten waer off hij sieck waere off van huys, [wan]dt dan [mach hij] een ander in sijn stede setten, ende en quame hij selver nyet, off die nyet comen en mochte nootelick, gheen en zende, die sal evenv[eel] geven off gelden als elck ter maeltijt gegouden sal hebben [end]e sijn volle [eetpenninck] opleggen, sonder yemandt te verdr[a]gen.

20. Item so wanneer die schomaeckers looten om die stallinge op die marct, zo sal een yegelick gehouden wesen, daerbij te wesen, ende en is hij daer nyet [tege]nwoordich, s[o sal h]ij geh[ouden] wesen achter te staen, ende zo wat plaets een yegelick te beur valt, die sal hij ho[u]den ende gheen ander in zijn stede setten.

1) Er staat: *stoen*.

Omme den ballemaeckers binnen Haerlem voorscreven.

1. Item dat gheen ballemaecker, die ¹⁾ van buyten binnen der stede van Haerlem coemt metter woone, meest[erye setten noch knechten houden en sal ²⁾ binnen Haer]lem h[ij] en z[ij] eers[t] poorter ende hij en heeft eerst tot des outaers [behouff] voorscreven gegeven ende betaelt vier rijders ende een poorter twee rijders, op die boeten van drie pont hee[ren gh]elts, ende die oick te gaen, off ze verbe[ur]t worden, an drien in de[r] manyer[e]n voo[r]screven.

2. Item wanneer een van d[en] ballemaeckers sterft, zo sal die outste zoon zijn vaders stoel mogen besitten, sonder dat voorscreven ambocht offt g]heswooren van den ambocht voor zijn inganck yet te geven.

3. Item so en sal gheen ballemaecker meer houden met hem te wercken dan een knecht, noch buyten sijnen huysen laten werken, het zij naeyen oft stoppen, [noch z]ijn gehuyerde knecht, ende die sal te minsten wesen een halff jaer in zijn huysen, ende waer daer yemandt, die contrarie dede, verbeurde die boeten van twee rijders, ende die te gaen an drien ghelijck voorscreven.

4. Item [soo en] moet nyemandt ballen te coopen houden dan dieghene, die in den balmaeckers ambocht zijn, dan alleen in jaermarcten, op die boeten van drie ponden heeren ghelts, die oock an drien te gaen in der [m]anyeren voorschreven.

5. Item datter nyemandt van den ballemaeckers des anders verhuyerde knecht te wercke setten ³⁾ en moet, voor die tijt dat die knecht met gemoede van sijnen meester ghescheyden is, op dat die selfde hem werck heeft te geven, op die boeten van een pondt was tot des outaers behoeff.

6. Item dat nyemandt van den ballemaeckers eenich kindt annemen en zal te leeren noch te werck te setten, die meester sal daervoor opleggen, ist arm of rijke, dats te weten een poirter kindt een pondt was, een gasts kindt twee pondt, ende diet nyet en dede, alst vermaendt wordt, die zoude verbueren dieselve boete tot des schoemaeckers outaers behouff voorschreven.

7. Item zo en sal nyemandt in den ambocht van den ballemaeckers ghenomen worden, hij en sal (geprouft) wesen bij den vier ghezwooren outairmeesters ende bij twee personen van die

1) Er staat: *ballemaeckers van buyten enz.*

2) Er staat: *meesteren knechten noch houden en sal.*

3) Er staat: *te setten.*

ballemaeckers, die die vier outairmeesters voorschreven daertoe schicken sullen, op die boete van een pondt heeren gelts, ende dat te gaen an drien, alst voorschreven is.

8. Item so en sal gheen schoemaecker, die in den ambocht is, ballemaecker wesen, noch ballemaecker schoemaecker wesen, op die boete van twee rijders ende die oick te gaen an drien, of se verbuert worden, alst voorschreven is.

9. Item hebben noch de schout ende gherechte der stede van Haerlem geordineert, verclaert ende gekuert, dat nyemandt, hij sij poorter off gast, voortaan en sal eenich gheloyt oft gesmeert leer, dat buyten der vrijheydt van Haerlem gheloyt is, mogen coopen, vercoopen noch vermangelen noch doen wegen binnen der vrijheydt voorschreven, tenzij dattet vercoft is bij de ghezworens van den schoemaeckers gilde, ende datter oick een coopdach off geleyt is, op die boeten van drie ponden, te gaen an drien als vooren.

Actum ende gedaen bij Wouter van Bekesteyn, schout, Jan van Zuyeren ende Gerrit Claessen, burgermeesteren, Jan Mathijssen, Ysbrant Claessen, Pieter Simissen Kanscher, Pieter Claessen, Willem Ramp, mr. Quiryn Dirckxsoon ende Jan Raedt, scepenen, upten XV^{en} dach Marcii anno XV^c zevenendertich na den scriven der stede voirnoemt ¹⁾).

LII ²⁾. KEUR OP HET STRIJKEN DER ZEILEN IN HET SPAARNE.

1520, November 24 en 1521, Maart 26.

1. Gebieden ende wairschuwen voort allen schippers, die mit eenige Aelsmair schepen oft meerder binnen deser stede comen sullen, dat zijluyden haere zeylen strijcken an beyde zijden in de Spaerne ter plaetsen, daer de paele mitte handt gestelt is, ende binnen deselve palen mitte handen mit geene staende zeylen en commen binnenzeylen, optie boete van X stuvers

1) Daaronder: *Mij present onderteyckent: Jacobi. Dese caerte gescreven upten 12en Septembris 1560 bij mij Anthonis van den Berch.*

2) Gemeente Archief, Inv. I n°. 463, papier; achterop: *Extract uyt het gebotbouch der stadt Haerlem in date den XXVlen Martii anno XV^cXXI nopende tstrijcken van de seylen van de schepen.* Boven den tekst: fol. LXVIII. Volgens den Index op de Keur- en Gebodregisters evenwel stond de keur op fol. 71 vso.

zes Karolus gulden sjaers, sullen gehouden zijn te hebben een pryvaet, tzij van een wijnpijp off kelder van steen met een opgaende pijp van steen off hout, aen alle zijden besloten, ende dat ten plaetsen, daert doenlick es, opte boeten van drie pont, ende indien se zoe vervolt waeren, dat men se niet bequamelick besigen mochte, dat waer op gelijcke boeten, te gaen deen helft aen den heer ende dander helft den gerechte, ende altijs de boeten te verhalen aen den eygenaer van den huysc ¹⁾.

Keurboek van 19 Maart 1557

V²⁾. Van de prochiekercke ende ander gooshuysen.

X 40³⁾. Dat geen kinderen opte kerkhoven van eenige goods-huysen ende deser stede huysen en werpen met steenen off kooten in de glasen, noch met ballen daerin en slaen, noch dat oock niemant, jonck noch out, eenige onreynicheyt en doe omtrent die poortaelen off elders, noch oock eenige tuysscherye off boeverye en handele off bedrijve opte voorscreven kerckhoven, opte boete van vijff stuvers, te verhalen opte ouders van de kinderen, sonder den dienaers van den schout, den costers, coddys, graeffmaeckers, executeurs van desen, te misseggen ofte te misdoen, opte correctie van de stede.

41⁴⁾. Dat niemant eenige siecken off crancke menschen en brenge off oock selve en gaen in off omtrent Sinte Lysbets gasthuys, eer sij gesproocken hebben metten gasthuysmeesteren, ende daeroff oorloff hebben, ende alsdan gehaelt worden bij den dienaers van denselven gasthuys, alst behoirt, upte boeten van drie ponden, den heer, de stede ende daenbrenger elcx een derdendeel.

42⁵⁾. Dat oock niemant, jonck noch out, eenige onreynicheyt en doe op, aen off omtrent eenige kercken, (f. VI) kerckhoven, telockhuys, tstadthuys, den steygeren, platingen, noch voor ofte besijden eenigen geordonneerde publycke pryvaten binnen deser stede, opte verbeurte van twintich stuvers, deen helft tot sheeren

1) S voegt toe: *als in de lange keure begreepen staat fo. 8.*

2) S: *Tijl. 6.*

3) Index op de Keur- en Gebodregisters 31 Jan. 1545; vgl. ook 24 Jan. 1533.

4) Index op de Keur- en Gebodregisters 7 Dec. 1525.

5) Index op de Keur- en Gebodregisters *passim*.

zullen worden, voor ende alleer den tijt van de verhueringe off vercopinge overstreecken is, op de verbeurte van drie ponden, den heer, tgerichte ende daenbrenger elcx een derdendeel, ende die boeten van den jongen aen den ouders te verhaelen.

Keurboek van 19 Maart 1557

LVIII¹⁾. Van met bussen, bogen, ballen off clooten te schieten off met spoeyten.

X 293²⁾. Dat niemant met bogen off bussen en schiete, met spoeyten en spoeyte off met eenich ander instrumente off steenen en werpen nae oyevaers off eenige ander vogelen sittende off hem houdende aen de prochikercke off eenich ander kercken, aen den huysen, poorten, thoornen off mueren deser stede, noch oock opten huysen van den burgeren, opte boeten van (f. XXXVII) drie ponden, den heer, die stede ende daenbrenger elcx een derdendeel, ende die boeten van den jongen zal men aen den ouders verhaelen.

294³⁾. Dat niemant met bussen en schiete op eenich ander plaetsen in deser stede dan in de Doelens daertoe geordonneert, tij poorter off vreemde, op een boete van drie ponden, den heer, die stede ende daenbrenger elcx een derdendeel, uuytgesondert uuyt den schepen, die van buyten innecomen, ende zullen alle herbergiers ende vreemde gasten logerende gehouden zijn denzelven gasten van dit verbot te waerschouwen, op peynen van de voorscreven boete aen henluyden verhaelt te werden.

295⁴⁾. Dat niemant, wie hij zij, langes der straeten noch langes vesten off elders binnen deser stede den cloot en werpe off schiete, noch den bal met colven en slae, opte boeten van vijff schellingen elcke reyse, den heer ende daenbrenger elcx halff.

LIX⁵⁾. Van bedelen ende troggelen.

296⁶⁾. Die heer ende gerechte gebieden zeer scerpelicken,

1) S: *Tijl* 45.

2) Index op de Keur- en Gebodregisters 28 Maart 1532, 8 Juli 1555.

3) Index op de Keur- en Gebodregisters 18 April 1520.

4) Index op de Keur- en Gebodregisters 16 Mei 1495, 17 Mei 1553, 15 April 1555.

5) S: *Tijl* 46.

6) Index op de Keur- en Gebodregisters 3 April 1531, 16 Nov. 1547, 22 Sept. 1552, 19 Juni 1554.

Inhoud van verloren Keur-⁴⁷⁸ en Gebod-Registers

30 Sept. 1544. Verbod tegen de jongens van met groote of kleyne troepen bij malkanderen te loopen binnen of buyten de stad en haer insolentie te plegen. fo. 47 verso.

31 Jan. 1545. Dat niemandt op tkerkhof of omtrent de kerk met steenen sal mogen gooyen. fo. 57 1).

17 Mei 1553. Verbod dat niemandt agter de mueren van de vesten en schiete of werpe met klooten. fo. 147.

28 Jan. 1555. Verbod van met geen micken langs straet te gooyen. fo. 163.

15 April 1555. Met geen raketten, ballen etc. op tkerkhof of straet te spelen. fo. 164 verso.

15 April 1555. Geen koek te slaen of te gooyen. fo. 164 verso.

X 10 Jan. 1558. Verbod van niet met de bal te spelen of met de hoepel langs de straeten. fo. 180 verso.

22 Maart 1558. Verbod dat geen jongens van de eene buert tegen de andere buert sullen vegten of smijten. fo. 182.

X 12 Jan. 1562. Renovatie van het verbod om met de lepel en bal langs straet te spelen. fo. 224.

17 April 1562. Verbod van geen koek te slaen of te houden. fo. 225 verso.

* * *

5 Oct. 1490. Geen schepen met masten te leggen in de Oude Graft. fo. 1 verso.

15 Jan. 1494. Verbod van dat geen schepen of schuyten sullen door de Heylige weg of Bilderdam vaere. fo. 42.

24 Jan. 1502. Verbod datter geen schuyten bij nagt in de stedevesten sullen leggen. fo. 132 verso 2).

Idem 10 Mei en 12 Dec. 1516, 23 Maart 1534, 3 Juli 1543, 3 Febr. 1553, 23 Maart 1562.

27 Nov. 1503. Gebod dat alle de schuyten in tSpaerne in de gront leggende een yder de sijne daer sal hebben uyt te haelen op verbeurte van deselven. fo. 170 verso.

31 Oct. 1519. Verbod van geen vishouwers of schepen onder de bruggen te leggen. fo. 54.

6 Oct. 1520. Gebod dat de schippers haer zeylen sullen

1) Kb. 1557 § 40.

2) Kb. 1557 § 26.

CONFIRMATIE van de vergunninge van het genot van de baan, ten behoeve der getydemeeſteren van de parochiekerke van Haerlem door den aertshertog PHILIPS verleend den 22 van Auguſtus 1497.

PHILIPS van Gods gnaden ertshertoge van Oeſtryk hertoge van Bourgoingnen van Lothier van Brabant van Steyr van Kerinten van Crainvan Limborch van Luxemborchen van Geldre grave van Habsbourg van Vlaenderen van Tirol van Artois van Bourgoingnen paltsgrave en van Henegouwe lantgrave van Elſas margrave van Burgauw en des heylicx ryks van Hollant van Zeelant van Phirt van Kiburg van Namen en van Suytphen grave heere van Vrieslant opten Windismarch van Portenauw van Salins en van Mechelen allen den genen die deſen onſen briefſullen ſien ſaluyt. Wy hebben ontfien die oitmoedige ſuplicatie vanden getydenmeeſteren van de prochiekerke onſer ſtede van Haerlem inhoudende hoe dat onſe voervaderen ſaliger gedachten gegeven hebben den habitanten en inwonende derſelver onſer ſtede ſekere plecke van erven liggende buyten an de poorte van der voerſcrever onſer ſtede genaemt de Bane omme onſen onderſaten en inwonende derſelver ſtede daar op te gaen ſpacieren ſpelen ballen en recreacie te nemen ende het ſoe ſy dat die burgmeeſteren ſchepenen en raede van onſen voerſcreven ſtede aenſiende den godlyken dienſt die men dagelycx doet in den voerſcreven kerke hebben in vervoirderinge derſelver en van den ſeven getyden die men daer inne dagelycx doet gegeven tgars dair op waſſende dair af men hier voermaels geen profyt gehad en heeft maer deſelve ſuplianten beduchtende dat men der ſelver kercke hier namaels eenich hinder letſel oft ſtoet ſoude willen doen worde hun by ons hier op niet voerſien alſoe ſy ſeggen ons ſeere oetmoedelick daeromme biddende en ſonderlinge dat ons gelieve te advoeren en aproberen de voerſcreven gifte en hun daar op doen expedieren onſe opene brieven. **DOEN TE WETEN** dat wy die ſaken voerſcreven overgemerkt en daer op eerſt gehat tadvys van onſen lieve en getrouwe ſciltknapen en ſcout van onſen voerſcreuer ſtadt van Haerlem Dieryk van Almonde daer naer van onſen lieven en getrouwe ridder raed camerlinck en onderhoutveſter van Hollant heer Cornelis Crueſinck van onſe lieve en getrouwe den luyden van onſe camere vanden rekeningen van Hollant reſiderende te Mechelen en oick vanden luyden en gecommitteerden opt ſtuck van onſen domeynen en finantien den voerſcreuen ſuplianten gegengen weſende tot huere voerſcreven bede en ſuplicatie hebben gegonnen gegeven en verleent gonnen geven en verleenen by deſen onſen brieve uter name vander voerſcrever kerke van onſer voerſcrever ſtadt

stadt van Haerlem en om die onderhoudenisse van den seven getyden die men dagelycx in deselve kerke doet die voerscreue bane om die proffyt daer van komende jaarlicx by den voerscreuen getydemeefters suplianten oft andere in der tyt wesende geregiert ontfanen en besteeft te werden tot onderhoudenisse van denselven seven getyden in derelve kerke en nergens anders behouden dat die voerscreue suplianten sullen laten dat gemeente en poirters van derselver onser stede daer op huere genouchte en desduyt hebben naer ouder gewoenten en soe sy tot hier toe gehadt hebben navolgende die brieven hun daer op verleent by wylen hertoge Aelbrecht van Beyeren met condicien dat dieselve van de seven getyden in der voerscreue kerke van Haerlem gehouden sullen wesen en hun verbinden sullen by huere brieven in behoirlyker voirme die wy gevonden willen wesen in onse voerscreue rekenkamer om aldaer bewaert te wesen jaerlicx in derselver kerke te doene onsen leven lanck geduerende op alfulken dag als wy in de voerscreue stede ontfangen en als heere aldaer gehult ware een solemnele singende misse van de heylige Geest biddende voer twelvaren prosperiteyt en voerspoet van ons en van onse sere lieve gesellinne die ertshertoginne en naer onse en huer overlyden deselve misse te bekeren in een singende misse van requiem mit den commendatien daer toe dienende over die sielen van ons ons voervaderen en nakomelingen graven en gravinnen van Hollant ende Vrieslant gevende in bevelen onse bysonder lieve en getrouwe ridder ende cancelier den heere van Montignij en onsen lieven en getrouwen den luyden van onsen grooten rade den stedehouder generael en luyden van onsen rade in Hollant den voerscreuen luyden en gecommitteerden op tftuck van onsen voerscreuen demainen en financien en van den rekeningen te Mechelen en anderen dient behoren sal onsen houtvester van Hollant scout van onse voerscreue stadt van Haerlem ende alle andere onsen justicieren officieren en onderfaten dien dit aengaen oft roeren sal mogen huren stedehouderen ende elken sonderlinge soe hun toebehooren sal dat van dese onse jegenwoerdige gracie ghyfte en willekeurige ende van al den inhouden van desen onder die condicien en in der vougen en manieren als voerscreuen is doen laten en gedogen de voerscreue suplianten oft andere jegenwoerdig en toekomende in de name van den voerscreuen kerke vredelijck en vulcomelick genieten en gebruyken sonder hun daer inne te doene off laten geschien eenich hinder letsel oft moeyenisse ter contrarien want ons alsoe gelieft niet jegenstaende die ordonnantie gemaect in onse stadt van Mechelen op die reintegratie van onsen demeynen en tguent dat daer inne gespecificeert staet aengaende de ghyften van fulken partijen van onsen voerscreuen demeynen die peynen en astringtien verklaert in de voerscreue ordonnantie en die eeden gedaen by die van onsen voerscreuen rekeningen en anderen onsen officieren twelk wy den voerscreuen suplianten nog den voerscreuen luyden van onse rekeningen en andere onse officieren niet hinderen en willen mair hebben hun en elken sonderlinge daer off gereleveert en releveren by desen onsen voerscreuen brieven niet jegenstaende oick eenige ander ordonnantien restrinctien geboden of verboden gedaen of gemaect ter contrarie. Des toirconde hebben wy onsen zegel hier an doen hangen. Gegeven in onse stadt van Bruesfel den xxij^{sten} dag

dag van Ougst int jaer ons Heeren duyft vierhondert seven en negentich.

(Onder stondt)

By mynen heere den ertshertoge die prooft van Ludick en van sint Donaes heer Thibault Barradot hooftmeyster die prooft van Lueven Hues de Mout en anderen jegenwoirlich.

OCTROY van den aertshertog PHILIPS van Oostenryk, waar by aan de stad Haerlem wordt verleend een gelyk respyt en atterminatie, als andere steden hadden geobti- neerd, verleend den 19 van Decem- ber 1497.

PHILIPS by der gracie Gods ertshertoge van Oistrijck hertoge van Bourgoingnen van Lothier van Brabant van Steyr van Kerinten van Craein van Limborch van Lucemborch ende van Ghelren graue van Habsbourg van Vlaendren van Tyrol van Artois van Bourgoingnen paltsgraue ende van Henegouvv lantgraue van Elfaten marcgraue van Burgauvv ende des heylichs ryck van Hollant van Zeelant van Phirt van Kyburg van Namen ende van Zuitphen graue here van Vrieslant opter VVindismark van Portenauvv van Salins ende van Mechelen onsen lieuen ende getrouvvende cancelier ende luyden van onsen groten rade cancelier ende luyden van onsen rade in Brabant president ende luyden van onse camere van den rade in Vlaendren stedehouder ende luyden van onse camere van den raede in Hollant rentmeester generael van Zelant baillius ende scouten van Dordrecht Haerlem Leyden Delf Amsterdam Goude ende allen anderen onsen officieren ende rechteren vvien dit angaen off anroeren sal mogen oft hueren stedehoudeners saluijt ende dilectie. VVy hebben ontfaen die oitmoedige supplicacie van onsen vvel geminden burgermeesteren scepenen raidt ende treforiers van onser stede van Haerlem in hueren name ende in den name van allen den gemeenen poirteren ende ingesetenen derseluer stede inhoudende hoe dieselue stede ouermids die oorlogen ende tvvisten die aldair gevveest ende geregneert hebben in vele groote sculden lasten ende airmoede gevallen es soe dat den voirscreuen supplianten niet mogelyck en es die voirscreue sculden ende lasten vp te bringen ende hoeevel die ander onse steden van Hollant vele rycker ende machteger zyn huer sculden ende lasten te betalen dan

OMME DEN SCHOEMAECKERS ENDE SCHALOODSEMAECKERS

Alsoo in den tijden voorleden den Ghilde ofte ambocht van den schoemaeckers binnen der stede tot onderhoudenisse van hueren outaer ende in die eere Goods sekere kueren ende statuijten gegundt ende ghegeven sijn ende in die kueren ende statuijten mede gevoucht sijn gheweest der schaloodsemaeckers so alst volnae een ambocht ende hanterinck is, gelijk t'oude bort dat daeroff is uitwijst ende verclaert ende eenige punten van dien na praktijk ofte verloop van der tijt alsus den voorss. ghilde ofte ambocht nijet nut ofte oorbaer en sijn, Mer in die stede vandien sijn behoufelick zeeckere andere punten ende articulen alsus en tot deser manieren ende tijt bet dienende, So is't dat den voorss. schoemaeckers ende schaloodsemaeckers die statuijten ende kueren int voorss. oude bort verclaert alnoch confirmeert ende ghesticht sijn bij der gherecht, Te weten dat voor hem dienen sal ende oick daer buijten eenige ander thans hunluijden oock virdt sijnde ende sijn dieghene die hiernaevolghen ende beschreven staen, dit altesamen ende tot des gherechts wedersegghen inder tijt wesende ende nijet langher.

In den eersten dat gheen schoemaecker die van buijten bin(n)en der stede ende vrijheijt compt metter woone meesterije van den ambocht van schoemaeckers setten noch houden en sal hij en zij eerst poorter gheworden deser stede ende hij en hebbe tot des schoemaeckers outaers behouff gegeven ende betaelt vier wilhelmus schilden. Item een ghezwooren poorter sal gheven twee wilhelmus schilden ende een poorters soon een wilhelmus schilde ende waert dat hier iemandt contrarie dede die waer upte boet van drie pondt heeren gelts, dat een derdendeel te gaen tot 't ghilts behouff, dat ander derdendeel tottes gherechts behouff ende dat derde derdendeel tot des voorss.outaers behouff van welcken boeten die vier ghesworens die in der tijt van den voorss. outaer off ambocht sijn nijemant en sal motten verdragen noch ijt quijt laeten mer elcken daerof anbrengen sullen ende die gelijcke boeten offnemen bij haren eede ende deden sij des nijet te weten dat zij's verzwegen ofte nijet aen te brengen bij eede, zoude zij de voorss. boeten zelve ghelden ende coelen zonder eenich wedersegghen.

Gemeente Archief
Haarlem
Inv. No. A JE I-499
Gilde Archief No. 233

1560/1537)

Item so en moeten gheen schoemaeckers noch knechten werckent sij scuerwerck off anders dan alleen de calck te vertrecken binnen der twaelff nachten van kersmis ende binnen den octaef van(n) Paesschen ende octaef van Pijncster ende die dagen van vastelavont noch oock op gheen heilige dagen die de Heilige kerck ghebiet te vieren opte boeten van twee schellinck heeren gelts tot des voorss. outaers behouff also dicke als daer ijemandt gebroeckelick in bevonden worde indien 't bij daghe waere ende waert bij nachte ende ontijt dat waer op twintich schellingen heeren gelts te gaen an drie alst voorss. werd.

Item waer dat ijemandt van buijten in quame ende rindt gelojt leder ofte leversmeer alhier binnen brochte ende tselفة bij den gheswooren vercofte so alst nijemandt coopen en moet dan bij die ghe-zwoorenen, die zal als vandien indien hij poorter is so goet ende cort recht hebben als een gast ende waert dat ijemandt van den ambocht int zelfde ver-copen sijn gelt mede verdroncken hadde ende daer nae eenige van den selve goeden tegen die voorss. coopman cofte die soudt off hij woude om ghelijcke prijs hebben ende dat opte boeten van drie pondt heeren gelts te gaen an driën als voorss. Ende die twee gesworen die 't haer cooldach is die sullen als daer huer gelach vrij hebben Item die vier gheswooren die van den ouden ghesworen bij de gerechte ghecoren worde die en sullen hem selven daer nijet off bidden noch doen bidden om lief noch om leet noch om gheenre-hande zaecken ende altijt sal daer een van den ouden ghesworen an blijven. Ende die oude gheswooren sullen altijt den nieuwen reeckeninck doen ende bewijsinghe ende van haeren handelinghe ende bewindt soo wel van ontfanck als van uuijtgheven binnen acht daghen nae hueren verlaet ende dat elck punct voorss. op die boete van een pondt heeren gelts te gaen an driën als voorschreven is.

Item soo en sal daer nijemandt loijen hij en sal dar eerst int gildt wesen ende alle dese kueren ende poincten houden elck up sijn boete als die schoemaeckers doen moeten Te weeten drie pondt heeren gelts te gaen aen driën als voorss. is also dicke als hij daerop bevonden worde, Item soo en moet er nijemandt schoen, scaloodsen noch anders daeran clevende vercoopen hij en is int ambocht voorss. anders dan in jaermarckten op die boete van een pondt heeren ghelts te gaen an driën alst voorss. is

Item ofgelesen op den sestiende dach in Maert anno XV^C ende sestien na den scrijven deser stede van Haerlem in presentie van Jan van Schagen, schoudt, Gerrijt van Warmond, Jacop Gerijtsz(oon) van Mondtfoort burgermeesteren, Claes van Paveren, Hendrick Aertss, Bartelmeus Vijviensz(oon)

Gerijt Steffensz(oon), Heijnrick van Berckenroede ende Jan Nannincxsz(oon) schepenen, Item hebben voort die voorss. schout ende schepechte bij advijs ende goetduijncken van der meeste menichte die in den gherechte gheweest, gheordineert ende ghekuert ende gebieden scherpelicken dat nijemandt wie hij zije, van binnen off van buijten hun vervordere eenige huijen off calfs vellen die alhier te coop ghebrocht worden in cleijne getale uten slijcke te copen anders dan dieghene die in des schoemaeckers ghilde zijen op een boete van vier endetwintich schellinghen heeren gelts te gaen een derdendeel tot sheeren behouff een derdendeel ter stede behouff ende dat derdendeel tot die schoemaeckers ghilden outaers behouff uuijtgesondert in jaer-marcten zal elck moghen coopen die wil wes huijen int getale van een deecker off daer over alhier te coope coomen, sal oock elck moghen coopen die wil zonder verboeren.

Item so en moet daer gheen schoemaecker ter marct staen om te vercoopen op eenige Heijlige daghen die bij der Heiliger kercke gheboden worden te vieren noch oock up eenighe werckedaghen eenich. schoenwerck voor doen tzij hoose off sloodsen, booten pandofflen off anders dat daer uut / die groote clocke en zije geslaghen van negen uren ende daer voor nijet elck op die boete van drie schellingen heeren ghelts te gaen tot des outaers behouff. Item so wat goet dat men coopt tot des ambochts behouff van vreemde luijden daer sal elck off gehouden wesen dien vreemden gueden duechdelicke betalinge te doen op die daghen ende termine dair toe dienende ende bedinct ende wie daer int eijnde brokich bevonden worde dat waer so menijgen dach als hij't den vreemden coopman over sijne termijne onthilde op die boete van een pondt heeren gelts elcxs dach duerende also lanck als hij in gebreecke is te gaen an drieën als voorss.

Item dat nijemandt van den ambocht voorss. eens anders verhuerende knecht te wercke stellen en moet opdat die meester die knecht heeft werck te gheven tenzij dat deselve knecht eerst ende al te voren sijns meesters moede hebbe ende dat sal utgaen bij die vier ghesworen up die boete van een pont heeren gelts so dick alst ghebuerde te gaen an drieën als voorss.

Item so wes die van den ambochte...weret tsjaers boven die boeten die hem
verscheenen sijn tot des ambochts behouff tachterstaen wesen dat soudē
die mannen ofte gheswooren setten ende
ordonneren bij hueren eede ende naer die settinghe ende ordonnancie sal een
ijgelick van den ambochte gheven ende gheven sijn porcie ende aendeel tot
onderhoudenisse van den selven ambocht
ende outaer voorss. Ende so wie 't selve sijne porcie ende aendeel nijet up en
leijde off en betaelde in goede ghelde na dat hij't van de vier mannen
voorss. off hairre ghewaerde boode vermaent waer
telcken reijse na die vermaninge op een verbuernisse van een pondt tot behouff
van tselfde outaer

Item so wanneer iemandt van den ambocht voorss. ghesturven is hetzij schoe-
maecker off zijn wijff so moeten die gildebroeders gehouden wesen mitter
doden ter kercken te gaen, den thijsinge aen. .
te brengen also verre als hij die wete heeft, onde tselve lijcke hebben ende dra
als gildebroeders gewoonlick gebuert omgaende so die
ghesworen hunluijden daer toe kiezen sullen ende elck sal daer
een offer offeren ende weder te huijsen van die oflijvige gaen op die boete van
een halff pondt was tot des outaers behouff also dicke als daer iemandt brue-
lich off overhorich bevonden wordt ende die boete sullen
de vier gesworen ingaderen tot behouff voorss. ende waer daer iemandt die boet
onwillich te geven die soude daer off verwonnen wesen ghelijck off hij mit
allen recht verwonnen waer ende dieselfde ghezwooren
sullen dat mitter selver stede bode panden van dien knechten haelen mogen voor
die boeten ende oick van alle anderen boeten diet outaer aengaen ende onwillic
sijn sonder eenich meer rechts daerom te plegen.

Item so en sal nijemandt van der ambocht meer te vercoopen brenghen ter marct
dan dat legghen of staen mach up een deur wagheschots lange ende nijemandt en
zal sijn mande voor
sijn schoen setten op die boete van een halff pondt was te gaen totter outaers
behouff. Item so en sal daer nijemandt van den ambocht voorss. eenich kindt
annemen mogen te leeren noch te wercken setten
die meester sal daer voor tottes voorss. outaers behouff opleggen ende betalen
hetzij arm of rijck te weten is't een poorters kindt een pondt was ende is't
een gaste kindt twee pondt was ende die des nijet en
dede als hij vermaendt worde verbeurde tot behouff voorss. die selve boeten.

Item die outste soon sal na die doot sijns vaders moghen wercken ende ambocht
mogen doen zonder van sijnen inganck ijte te gheven. Item so en sal gheen
eelmaecker een schoemaeckers knecht te werck
moghen setten te weten een knecht die verhuysderdt is up die boete van twee
rijders te gaen als voorss. maer alle ghildebroeders sullen zeemen schoen
of eelen mogen maecken zonder verbueren.

Item en sullen gheen gheswooren noch ander van den ambocht voors. wercken off
doen werckennoch haeren werck beghinnen van bamis tot kersmisse toe dan van
smorgens te seven uuren tot savonds te seven
uuren toe, hetzij an hoosen, schoen, schaloodsen, booten off anders wat lederwe
dattet zij up die boeten van een pondt heeren ghelts te gaen an drien als vor-
schreven is. Item dat nijemandt van gheene
goeden ijte nemen off coopen sall op eenighe daghen ofte termijnen der betaling
die oude schulden sullen eerst ende al te vooren betaelt wesen op die boeten
van een pont heeren gelts te gaen als voorn.

Item elck ghildebroeder sal op sijn stoen comen eeten ten waer off hij sieck
waer off van huijs wandt dan moet hij een ander in sijn stede setten ende en
quame hij selve nijet off die nijet comen en mochte
nootelick gheen en zende die sal even veel geven of gelden als elck ter maeltij
gegouden sal hebben ende sijn volle zes penninck opleggen sonder ijemandt te
verdragen. Item so wanneer die schomaeckers looten om
die stallinge op die marct zo sal een ijegelick gehouden wesen daer bij te
wesen ende en is hij daer nijet jegenwoordich so sal hij gehouden wesen achte
te staen ende zo wat plaets een ijegelick te beur valt die sal
hij houden ende gheen ander in sijn stede setten.

OMME DEN BALLEMAECKERS BINNEN HAERLEM VOORSS.

Item dat gheen ballemaeckers van buijten binnen der stede van Haerlem coemt
metter woone meesterije setten noch houden sal binnen Haerlem hij en zij
poorter ende hij en heeft eerst tot des outaers behouff
voorss. gegeven ende betaelt vier Rijders ende een poorter twee Rijders op die
boeten van drie pont heeren gelt ende die oick te gaen off ze verbeurt worden
an driën in der manieren voorss. Item wanneer een van de
ballenmaeckers sterft zo sal die outste zoon sijn vaders stoel mogen besitten
sonder dat voorss. ambocht off die gezworenen van den ambocht voor sijn Inganck
ijte te geven. Item so en sal gheen ballemaecker meer houden met

hem te wercken dan een knecht noch buijten sijnen huijse laten wercken
hetzij naeijen oft stoppen dan zijn gehuijerde knecht ende die sal ten
minsten wesen een halff jaer in zijne huijre ende waer daer iemandt
die

contrarie dede verbeurde die boeten van twee rijders ende die te gaen an
driën ghelijck voorss. Item so en moet nijemandt ballen te coopen houden
dan dieghene die in den balmaeckers ambocht zijn dan alleen
in jaermarokten op die boeten van drie ponden heeren ghelts die oock an
driën te gaen in der manijeren voorschreven.

Item datter nijemandt van den ballenmaeckers des anders verhuijrde knecht
te wercke setten en moet voor die tijt dat die knecht met gemoede van
sijnen meester ghescheijden is opdat dieselfde hem werck heeft te geven
op die boeten van een pondt was tot des outaers behouff. Item dat nijemandt
van den ballemackers eenich kindt annemen en zal te leeren noch te werck
te setten die meester sal daervoor opleggen is't arm of rijcke
dats te weten een poirters kindt een pondt was een gasts kindt twee pondt
ende die't niet en dede als't vermaendt wordt die zoude verbueren die
selve boete tot des schoemackers outaer behouff voorss. Item zo en sal
nijemandt in den ambocht van den ballemackers ghenomen worden hij en sal
wesen bij den vier ghezwooren outaermeesters ende bij twee personen van d
ballemackers die die vier outaermeesters voorss. daer toe schicken sulle
op die boete van een pondt heeren gelts ende dat te gaen an driën als't
voorss. is. Item so en sal gheen schoemackeer die in den ambocht is balle
maecker wesen op die boete van twee
rijders ende die oick te gaen an driën of se verbuert worden als't
voorss. is.

Item hebben noch de Schout ende Gherechte der stede van Haerlem geordinee
verclaert ende gekuert dan nijemandt hij sij poorter off gast voortaan
en sal eenich ghelooijt oft gesmeert leer dat buijten der vrijheijt van
Haerlem ghelooijt is mogen coopen, vercoopen noch vermangelen noch doen
wegen binnen der vrijheijt voorss. tenzij dattet vercoft is bij de
ghezworens van den schoemackers gilde ende datter oick een coopdach
off geleiijt is

op die boeten van drie ponden te gaen an driën als vooren. Actum ende
gedaen bij Wouter van Bekesteijn, Schout, Jan van Zuueren ende Gerrit
Claess. Burgemeesteren, Jan Mathijss., IJsbrant Claess., Pieter Sijmss.
Canscher,

Pieter Claess., Willem Ramp, mr Quirijn Dirckx. ende Jan Raedt, Scepen
upten XV^{en} dach marcii Anno XV^C zevenendertich na den scriven der stede
voirn., mij present, onderteijckent Lambert Jacobi. Dese caerte ges. upt
12 septembris 1560 bij mij Anthonis van den Berch.

Rechtsbronnen der Stad Haarlem

59110 1911

Oude vaderl. rechtsbronnen
2e reeks XIII

1532 →

Omme den ballemacckers binnen Haerlem voorscreven.

1. Item dat gheen ballemaccker, die 1) van buyten binnen der stede van Haerlem coemt metter woone, meest[er]ye setten noch knechten houden en sal 2) binnen Haer]lem h[ij] en z[ij] eers[t] poorter ende hij en heeft eerst tot des outaers [behouff] voorscreven gegeven ende betaelt vier rijders ende een poorter twee rijders, op die boeten van drie pont hee[re]n ghel[te], ende die oock te gaen, off ze verbe[ur]t worden, an drien in de[r] manyer[c]n voo[r]screven.

2. Item wanneer een van d[en] ballemacckers sterft, zo sal die outste zoon zijn vaders stoel mogen besitten, sonder dat voorscreven ambocht offit gheswooren van den ambocht voor zijn inganck yet te geven.

3. Item so en sal gheen ballemaccker meer houden met hem te wercken dan een knecht, noch buyten sijnen huysc laten werken, het zij naeyen oft stoppen, [noch z]ijn gehuyerde knecht, ende die sal te minsten wesen een halff jaer in zijn huysc, ende waer daer yemandt, die contrarie dede, verbeurde die boeten van twee rijders, ende die te gaen an drien ghelijck voorscreven.

4. Item [soo en] moet nyemandt ballen te coopen houden dan dieghene, die in den balmaeckers ambocht zijn, dan alleen in jaermareten, op die boeten van drie ponden heeren ghel[te], die oock an drien te gaen in der [m]anyeren voorschreven.

5. Item datter nyemandt van den ballemacckers des anders verhuysde knecht te wercke setten 3) en moet, voor die tijt dat die knecht met gemoede van sijnen meester ghescheyden is, op dat die selfde hem werck heeft te geven, op die boeten van een pondt was tot des outaers behoef.

6. Item dat nyemandt van den ballemacckers eenich kindt annemen en zal te leeren noch te werck te setten, die meester sal daervoor opleggen, ist arm of rijcke, dats te weten een poirters kindt een pondt was, een gasts kindt twee pondt, ende diet nyet en dede, alst vermaendt wordt, die zoude verbueren dieselve boete tot des schoemacckers outaers behouff voorschreven.

7. Item zo en sal nyemandt in den ambocht van den ballemacckers ghenomen worden, hij en sal (geprouft) wesen bij den vier gheswooren outaermeesters ende bij twee personen van die

1) Er staat: *ballemacckers van buyten enz.*

2) Er staat: *meesteren knechten noch houden en sal.*

3) Er staat: *te setten.*

ballemaeckers, die die vier outairmeesters voorschreven daertoe schicken sullen, op die boete van een pondt heeren gelts, ende dat te gaen an drien, alst voorschreven is.

8. Item so en sal gheen schoemaecker, die in den ambocht is, ballemaecker wesen, noch ballemaecker schoemaecker wesen, op die boete van twee rijders ende die oick te gaen an drien, of se verbuert worden, alst voorschreven is.

9. Item hebben noch de schout ende gherechte der stede van Haerlem geordineert, verclaert ende gekuert, dat nyemandt, hij sij poorter off gast, voortan en sal eenich gheloyt oft gesmeert leer, dat buyten der vrijheyt van Haerlem gheloyt is, mogen coopen, vercoopen noch vermangelen noch doen wegen binnen der vrijheyt voorschreven, tenzij dattet vercoft is bij de ghezworens van den schoemaeckers gilde, ende datter oick een coopdach off geleyt is, op die boeten van drie ponden, te gaen an drien als vooren.

Actum ende gedaen bij Wouter van Bekesteyn, schout, Jan van Zuyeren ende Gerrit Claessen, burgermeesteren, Jan Mathijssen, Ysbrant Claessen, Pieter Simissen Kanschier, Pieter Claessen, Willem Ramp, mr. Quiryn Direxzoon ende Jan Raedt, scepenen, upten XV^{en} dach Marcii anno XV^{te} zevenendertich na den scriven der stede voirnoemt ¹⁾.

LII^{te}). KEUR OP HET STRIJKEN DER ZEILEN IN HET SPAARNE.
1520, November 24 en 1521, Maart 26.

1. Gebieden ende wairschuwen voort allen schippers, die mit eenige Aelsmair schepen oft meerder binnen deser stede comen sullen, dat zijluyden haere zeylen strijcken an beyde zijden in de Spaerne ter plaetsen, daer de pacle mitte handt gestelt is, ende binnen deselve palen mitte handen mit geene staende zeylen en commen binnenzeylen, optie boete van X stuvers

¹⁾ Daaronder: *Mij present onterteykent. Janobi. Dese caerte gescreven upten 12en Septembris 1560 bij mij Anthonis van den Berch.*

²⁾ Gemeente Archief, Inv. I n°. 403, papier; achterop: *Extract uyt het geboothouck der stadt Haerlem in date den XXVten Martii anno XVI^{te} XXVI nevende 1strijcken van de zeylen van de schepen.* Boven den tekst: fol. LXXIII. Volgens den Index op de Keur- en Gebodregisters evenwel stond de keur op fol. 71 vso.

zullen worden, voor ende alleer den tijt van de verhueringe off vercopinge overstreecken is, op de verbeurte van drie ponden, den heer, tgerechte ende daenbrenger elcx een derdendeel, ende die boeten van den jongen aen den ouders te verhaelen.

LVIII¹⁾. Van met bussen, bogen, ballen off clooten te schieten off met spoeyten.

293²⁾. Dat niemant met bogen off bussen en schiete, met spoeyten en spoeyte off met eenich ander instrumente off steenen en werpen nae oyevaers off eenige ander vogelen sittende off hem houdende aen de prochikercke off eenich ander kercken, aen den huysen, poorten, thoornen off mueren deser stede, noch oock opten huysen van den burgeren, opte boeten van (f. XXXVII) drie ponden, den heer, die stede ende daenbrenger elcx een derdendeel, ende die boeten van den jongen zal men aen den ouders verhaelen.

294³⁾. Dat niemant met bussen en schiete op eenich ander plaetsen in deser stede dan in de Doelens daertoe geordonneert, tzij poorter off vreemde, op een boete van drie ponden, den heer, die stede ende daenbrenger elcx een derdendeel, uuytgesondert uuyt den schepen, die van buyten innecomen, ende zullen alle herbergiers ende vreemde gasten logerende gehouden zijn denzelven gasten van dit verbot te waerschouwen, op peynen van de voorscreven boete aen henluyden verhaelt te werden.

295⁴⁾. Dat niemant, wie hij zij, langes der straeten noch langes vesten off elders binnen deser stede den cloot en werpe off schiete, noch den bal met colven en slaen, opte boeten van vijf schellingen elcke reyse, den heer ende daenbrenger elcx halff.

LIX⁵⁾. Van bedelen ende troggelen.

296⁶⁾. Die heer ende gerechte gebieden zeer scerpelicken,

1) S: *Vit* 45.

2) Index op de Keur- en Gebodregisters 28 Maart 1532, 8 Juli 1555.

3) Index op de Keur- en Gebodregisters 18 April 1520.

4) Index op de Keur- en Gebodregisters 16 Mei 1495, 17 Mei 1553, 15 April 1555.

5) S: *Vit* 46.

6) Index op de Keur- en Gebodregisters 3 April 1531, 16 Nov. 1547, 22 Sept. 1552, 19 Juni 1554.

eenige andere remoer te maeken of eenige insolentie te plegen.
fo. 157 verso.

3 April 1531. Verbod dat niemandt enig remoer en maeke
in de parochykerk. fo. 158 verso.

3 April 1531. Verbod dat geen inwoonders of poorters tot
Santvoort sullen gaen hooren prediken, doordien veel questen
komen over tseggen: „gij Luyteranen, gij Papisten” en andere
woorden. fo. 159.

11 Juli 1534. Verbod van niet geen kock te slaen of te
werpen op heylige daegen nog op Sondaegen. fo. 197 verso 1).

24 Dec. 1541. Verbod van onder hoogmisse op de hoog-
tijden of andere heylige daegen in geen herberg te drinken.
fo. 26 2).

21 Maart 1543. Verbod dat niemandt enig remoer in de
kerken maeke. fo. 36.

27 Juni 1545. Geen vergaederingsen te maeken in de 3) con-
venten of abdijen. fo. 64 verso.

2 April 1550. Verbod van niet te gaen wandelen onder de
godsdienst in de kerk. fo. 117 verso.

15 April 1555. Verbod van niet te wandelen of te praeten
in de kerk onder de godsdienst. fo. 164 verso.

29 Oct. 1560. Verbod van op Kersmis, Paesen en andere
hoogtijden, als men de hoogmisse doet, in fkoor te komen
anders dan de priesters; ook niet in de kerk te klappen of te
praeten. fo. 201 verso.

29 Oct. 1560. Gebod dat niemandt hem vervordere enig
remoer in en omtrent de kerk of kerkhof te maken, te slaen
met ballen nog met cloten etc. fo. 202.

7 Dec. 1562. Verbod van geen remoer of geweld in de kerk
te maeken. fo. 230.

* * *

10 Dec. 1520. Verbod van niet te spelen en te dobbelen.
fo. 68 verso 4).

24 Dec. 1521. Verbod dat men niet dobbelen nog spelen sal.
fo. 79 verso.

1) Kb. 1557 § 304.

2) Kb. 1557 § 290.

3) Lees: *ende conventen of abdijen?* Vgl. Kb. 1557 § 267.

4) Kb. 1557 § 255.

Haarlem

1543

Uit het Kohier van de 10e Penning van 1543 en de transportactes van die dagen blijkt dat toen te Haarlem werkzaam waren

Frans Hendrikszoon, ballenmaker, wonende op het Klein Heiligland en nog 3 andere ballenmakers.

Gemeente Archief Haarlem
Onderzoek van de heer Speet
in 1983

Haarlem

1572

Keuren en Ordonnantien der Stadt Haarlem
vervaardigd door den Secretaris Steynaart

fol. 64vso

Van met bussen, bogen, bale off cloeten
te schyeten off met spoeyten.

Dat niemant, wie hij sij langes der straten noch
langes vesten off elders binnen dese steede
den cloot en werpt of schiete, noch met colven en sla
opte boeten van vijff schellingen elcken reyse,
den heer en aenbrenger elx halff.

Gemeente Archief Haarlem
Loketkast 8.2 Nrs 38 en 39

Haarlem

20 Februari 1389(c.q.1390)

Aelbrecht bi gods ghenaden palensgrave upten Rijn hertoghe in beyeren Grave van henegouwen van hollant van zeeland ende here van vrieslant doen cont allen luden dat wi aen ghesien hebben menighen trouwen dienst die ons onse lieve ende ghetrouwe stede van haerlem ghedaen hebben ende noch doen sullen ende hebben hem gracie ghedaen ende ghegheven die baen die leyt buten der houtpoirten ten houtwaert dat die bliven sal legghen tot enen speelvelde sonder enich ander oirbaer daer op te doen tot ewighen daghen also groet ende also cleyn alst nu ter tijt daer leyt.voyrt so hebben wi onser stede voirscr ghegheven dat wi ghenen scout setten en sullen binnen onser stede voirscr hi en salt selve mit sijns selfs live bewaren.Ende oec ghene bevelinge vorder te gheven den tot onsen wedersegghen.Ende om dat wi willen dat dese voirsz punten wel ghehouden worden onser stede van haerlem ende haer nacomelinghe van ons ende van onsen nacomelingen tot ewighen daghen so hebben wi desen brief bezeghelt mit onsen zeghele.Ghegeven inden haghe twintich daghe in ffebruaryo int jaer ons heren m.ccc. neghen ende tachtich naden lope van onse hove

(met zegel van hertog Aelbrecht)

Gemeente Archief Haarlem
Inv.Nr.Mr.A.J.Enschede I,No.41

(Lengte van de baan ca.320 m.)

City of Haarlem

20th February 1389(1390 New Style)

Aelbrecht by the Grace of God Palatine Count on the Rhine Duke in Bavaria Count of Hainault of Holland of Zeeland and Lord of Friesland make hereby know to all people, that we have considered the many faithful services which our beloved and faithful city of Haarlem have rendered us and will yet render en rendered him(Haarlem) grace and have given him the course that lies without the Forest Gate towards the Forest that it may remain lying there as a playing field forever without being used for any other purpose as large and as small as it lies there in these days. Furthermore we have given to our aforesaid city that we shall set no Sheriff within our aforesaid city but that he shall guard this with his life. And no further orders to be given except to our recall. And as we desire these aforesaid points to be well kept towards ~~the~~ our city of Haarlem and its descendants by us and our descendants so we have sealed this letter with our seal. Given in The Hague twenty days into February in the Year of our Lord M.CCC.eighty nine by the reckoning of our court.

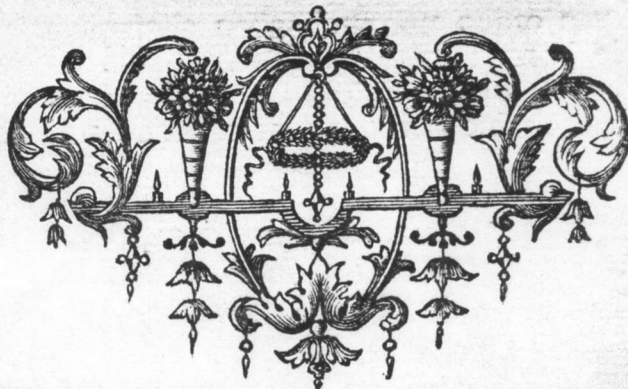
(with seal of Duke Aelbrecht)

City Record Office, Haarlem
Inv.Nr. Mr.A.J.Emschede I, No.41

HANDVEST van hertog AELBRECHT van Beijeren, waar by de baan leggende buiten de houtpoort gegeven wordt tot een speelveld; en verders mede- brengende dat het schoutampt in perfoon zal moeten worden waer- genomen, gegeven den 20 van Februarius ^{1389.}_{1390.}

AELBRECHT bi Gods ghenaden palensgraue vpten Rijn hertoghe in Beijeren graue van Henegouwen van Hollant van Zeeland ende here van Vrieslant doen cont allen luden dat wi aenghesien hebben menighen trouwen dienst die ons onse lieue ende ghetrouwe stede van Haerlem gedaen hebben ende noch doen sullen ende hebben hem gracie ghedaen ende ghegheuen die baen die leyt buten der houtpoorten ten houtwaert dat die bliuen sal legghende tot enen speelvelde sonder enich ander oirbaer daer op te doen tot ewighen daghen also groet ende also cleyn alst nu ter tijt daer leyt. Voirt so hebben wi onser stede voirsr. ghegheuen dat wi ghenen scout setten en sullen binnen onser stede voirsr. hi en salt selue mit syns selfs liue bewaren ende oec ghene beuelinghe vorder te gheuen dan tot onsen wedersegghen. Ende om dat wi willen dat dese voirsr. punten wel ghehouden worden onser stede van Haerlem ende hoir nacomelinghe van ons ende van onsen nacomelinghen tot ewighen daghen so hebben wi desen brief bezeghelt mit onsen zeghele. Ghegheuen in den Haghe twintich daghe in Februario int jaer ons Heren mccc neghen ende tachtich na den lope van onsen houte.

Bezegeld met een zegel in groen wasch, onder uithangende aan eenen enkelen francynen staert.

Handvesten en Privilegien
der stad Haarlem

Enschede 1751

voorschreven Rentmeesteren vander bedde in der selver Landen, ende allen anderen onsen Rentmeesteren, Officieren, Amptluyden, Dienaren, tegenwoordich ende toekomende die dit aengaen ofte moeyen mach, heuren Stedehouderen ofte Gecommitteerden, ende elck van hem sonderlingen alsoo hem toebehooren sal, dat van desen onsen tegenwoordigen consent, verleeninge, Octroye, ende van al den inhouden van desen, sy doen, laten ende gedoogen den vooren Ridderchap, Steden ende Landen boven gheroert, rustelijck ende vredelijck ende volkomelijck genieten ende ghebruycken tot eeuwigen dagen: Sonder hem daer inne te doen of laten te geschien eeniger hinder, letsel, stoet of moeyenisse ter contrarie: Want ons alsoo gelieft ende gedaen willen hebben.

Ende ten eynde dat dese saecken vast ende ghestadich, blyven mogen onverbroomden tot eeuwigen dagen: Soo hebben wy t'oor-konde voor ons, onsen Erven ende Naekomelingen voorsz onsen Zegele hier aen doen hangen: Behoudelijcken in andere dingen, ons ende eenen yegelijcken sijns rechts in allen.

Gegeven in onsen Huyse inden Hage in Hollandt, den ses ende twintichsten dach van Meye, in 't Jaer ons Heeren duyfent vierhondert ende tachtentich. Aldus geteyckent, By mynen Heere den Hertoge, *Ruyter. Sigillata de expresso mandato & presentia Domini Heyme.* Gecollationeert tegens den originalen Brief by my,

Jan van Wandali.

ACTE van VERGUNNINGE

van de grashuur en genot van de baan, gelegen buiten de groote houtpoort, aan de getydemeesteren van de parochiekerk, mids blyvende dezelve baan leggen tot een speelveld, naer inhoud van 't handvest daer van zynde: verleend den 12 van December 1483.

Wy **BURGERMEESTEREN** **SCHEPENEN** en **RAIDE** der stede van Haerlem doen condit allen luyden. Alsoe de getydemeesters van de seven getyden in de prochiekerke binnen deser stede ons dicwyl te kennen gegeven hebben dat sy van der seven getyden wegen voerscreuen grotelick belast en beswaert syn niet alleen mits den loon van den priesteren en choralen die dagelix de seven getyden singen mer oik mit sekere peculiaer missen die men tot sekeren dagen in elken weeke al 't jaer doer doet in der voerscreue kerke onder of korts na de sevenden misse daer sy was en anders alle ceremonien toe bekostigen moeten sonder dat sy daer toe de helft hebben in renten sjaers ofte dat sy ietsekers daer-toe weten dan

dan alleenlick hun verhopende tot behulpelicheit der handen van goeden devoten menschen ons mitsdien want de seven getyden ende oick de voerscreue missen die men in discant singt onderhouden moeten wesen en den scepenen segelpenninck mits den exchys op huys en erve gestelt hun onwert en ofhandig gemaect is biddende hunluyden daer toe te willen voersien te minste quets van der voerscreue stede of hare goeden ende wy want de voerscreue bede redelick is het selve opgedaen en voert te kennen gegeven hebben de vroescap en gemeene ryckdoem die alle mit ons gevallen syn op die baen omme tot love en eere Goods en onderhoudenisse voerscreue de grashuyere van dien te hebben en te gebruyken als dat behoert. SOE IST dat wy in der name van der voerscreue stede ende van der selver stede wegen by gemeen slot en overeendragen van vroescap en ryckdoem voerscreue omme die onderhoudenisse van de seven getyden ende missen voernoemt en oick om dat doer dien menich mensche tot innicheit bat beroert mach worden ende syn behulpige hant totte getyden reyen ende alsoe den offlaet daer toe staende verdiene gegont en geconsenteert hebben gonnen en consenteeren mit desen brieve de seven getyden voerscreue de rechte grashuyere ende het genot van der baen gelegen buyten de houtpoort omme die by den getydemeeesteren in der tyt wesende gebruyct en geoirbaert te werden soe en in sulken schyne als den jonge scutteren van sinte Joris die van der stede gegont en geconsenteert was en syluyden in voerleden jaren die gebruyct ende geoirbaert hebben ende dat in de stede van den voerscreue segelpenninck die sy een wyle tyds ontfien en gehadt hebben als voeren verklaert staat behoudelick dat die selve baen niet tegenstaende dese gonst en consent sal blyven en leggen tot een speelveldt als die van outs ende tot nog toe geweest is na inhoud der hantveste ende oick dat deselve gonst ende dit consent gedueren sal tot wederseggen van den genen die in der tyt in de gerecht syn. En in kennisse der waarheit soe hebben wy den segel van saicken der voerscreue stede hier an doen hangen. Ende omme die meerder sekerheit soe hebben wy meester Jacob Boudinsz doctoer en Jan van der Meer scepenen der selver stede desen brief mede besegelt mit onsen segelen int jaer ons Heren duysent vierhondert drie en tachtig op den twalefden dach in Decembri.

ACTE van COMMISSIE van
 een klerk in de Beverwyk door den
COMMANDEUR van st. Jan van Je-
 rusalem, als eigenaer en possesseur van
 het voornoemde klerks ambacht, ver-
 leend den 18 van October 1485.

Wy broeder JAN WILLEM commenduyr des conuents ende Godshuys van sinte Jans bynnen Haerlem doen condt ende kenlic onsen geminden vrienden scout scepenen burghermeysteren